

Muziekensembles richting 2017 – 2020

De dynamiek in het Nederlandse muziekleven

De binnen de NAPK verenigde muziekensembles vormen een substantiële afspiegeling van het Nederlandse ensemble-landschap. Er wordt een gezamenlijke verantwoordelijkheid gevoeld voor het bewaken van het muzikale erfgoed dat zij voortbrengen, voor het vernieuwen van de muziekcultuur, en voor het verder professionaliseren van de sector. Deze instellingen bieden substantiële banen aan professionele musici en stafmedewerkers.

De muziekensembles zijn ambitieus en gedreven en zien kansen en mogelijkheden in het Nederlandse en internationale speelveld. De artistiek-inhoudelijke lat ligt hoog en hiervoor krijgen ze internationaal veel erkenning. Tegelijkertijd vormen ze ook een sector waar nog veel gewonnen kan worden: aan stabiliteit, aan verder ontwikkelen van goed werkgeverschap, aan zichtbaarheid. De sector wil hiervoor graag de verantwoordelijkheid nemen en geeft in dit stuk aan wat daarvoor nodig is.

WIE WE ZIJN

De waarde van muziekensembles

De Nederlandse muziekensemblecultuur is uniek in de wereld. Het is een zeer diverse, artistiek gedreven en op hoog niveau opererende sector. Al bijna vijftig jaar zijn de ensembles de belangrijkste motor achter de vernieuwing in het Nederlandse muziekleven, zowel in de authentieke uitvoeringspraktijk als op het gebied van de nieuwe muziek. Denk hierbij aan improvisatie, kamer- en wereldmuziek, gespecialiseerde strijkers, slagwerk- en blazersensembles, oude muziek etc. Samen staan de ensembles voor meer dan 1000 jaar repertoire. Zij zijn ook stevast voorlopers op het gebied van educatie, participatie en publieksverbreding.

De muziekensembles focussen zich op het specialisme dat zij presenteren, en juist die focus heeft geleid tot zeer hoge artistieke en ambachtelijke kwaliteit. Deze investeringen betalen zich terug door (inter)nationale erkenning. In andere landen geldt de Nederlandse ensemblecultuur als voorbeeldstellend. Het specialiseren leidt tot topkwaliteit, hetgeen heeft geresulteerd in dat de NL ensembles vaste bespelers zijn geworden op internationale toppodia en festivals en daar veel bewondering oogsten van publiek en pers:

- Calefax: *"Five extremely gifted Dutch Gents who almost made the reed quintet seem the best musical format on the planet." The Times London*
- Slagwerk Den Haag: *".. one of the most venerable and important percussion groups in the world!" - Steven Schick (percussionist en Professor of Music aan de University of California)*
- Instant Composers Pool Orchestra: *listed #56 (Han Bennink) and #60 (ICP) in the "The 80 Coolest Things In Jazz Today" Downbeat magazine (July 2014)*
- Amsterdam Sinfonietta: *"Intens en geconcentreerd speelde Amsterdam Sinfonietta met de klanken en thema's. Al met de begeleiding in de eerste maten (...) wees Thompson met nooit eerder gehoorde duidelijkheid op de subtiele harmonieën in de middel- en onderstemmen. Zo zette zich deze adembenemend spanningsvolle Mozart-interpretatie verder voort, met glasheldere transparantie maar ook onstuimige speelvreugde." Frankfurter Allgemeine Zeitung*
- Asko|Schonberg: *"Superb accompanists in Tapdance, meanwhile, Asko|Schönberg prove tremendous on their own, powering their way through Tansy Davies's urban, scary Neon, and playing Andriessen's*

seminal, electrifying Hoketus with almost unnerving precision: real edge-of-your-seat stuff, outstandingly done.” The Guardian (Okt 2014)

- Cappella Amsterdam: *“On this richly rewarding CD by the Dutch chamber choir Cappella Amsterdam, Daniel Reuss leads a broadly paced, pristinely voiced rendition, enhanced by an atmospheric yet finely detailed recording.” New York Times*
- Nieuw Ensemble: *“Voor Vesalii Icones kreeg hij [cellist Pieter Wispelwey] gezelschap van het Nieuw Ensemble en een fascinerende video-installatie van Peter Missotten. (...) Al bij al componeerde Davies een kladderadatsch, die - hoewel feilloos vertolkt door het Nieuw Ensemble - vandaag nog moeilijk potten kan breken.” De Standaard (Sept 2014)*
- Cappella Pratensis: *“This is an exceptional production, to be placed alongside any other version that you might have. It deserves the highest recommendation”. - Fanfare Magazine, Classical Music reviews & Magazine, over de laatste cd 'Missa Ave maris stella' van Josquin Desprez. (Aug 2014)*
- Stichting DOEK: *“Concerts of the year: Cactus Truck at Zebulon, NYC, 1 November 2012.” Andrey Henkin’s Best Of 2012, New York City Jazz Record / “It just might be that “Brand New For China!” reaches legendary status in the history of Dutch improvised music.” Herman te Loo, JazzFlits.*
- DoelenEnsemble: *“Gleichwohl erlebten die Zuhörer ein wunderbares, einzigartiges, geradezu mystisches Konzert, mit dem Rotterdamer DoelenEnsemble zu einem riesigen, vor allem ungemein farbigen Klangkörper zusammen geschlossen hatte.” Rheinische Post (Okt 2014)*

Muziekensembles vervullen een belangrijke ambassadeursfunctie voor Nederland en gaan met regelmaat mee op staatsbezoeken, diplomatieke reizen en handelsmissies.

- Calefax heeft het laatste staatsbezoek Beatrix begeleid in Brunei en Singapore (2012)
- Cappella Amsterdam heeft in het kader van de viering van 400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Turkije en Nederland een concert gegeven in Ankara op uitnodiging van het International Ankara Music Festival (2012)
- Amsterdam Sinfonietta en Nieuw Ensemble gaven concerten in het kader van de World Expo in Shanghai (2010)

Het lijkt haast overbodig te pleiten voor een betere borging van onze muziekensembelcultuur gezien de grote artistieke waarde voor de muzieksector, het grote publieksbereik en de internationale meerwaarde. We merken echter dat door de beperkte financiële omvang van onze sector, de ensembles in de grote lijnen van beleidsontwikkeling niet altijd gezien worden voor wat ze zijn en dat niet altijd zichtbaar is wat ze vermogen. Dit heeft sinds de bezuinigingen geleid tot een zodanig kwetsbare sector dat we ons grote zorgen maken over de toekomst van de ensemblecultuur in Nederland.

De functie van muziekensembles in het muziklandschap

Muziekensembles vervullen een essentiële rol in het Nederlandse muziklandschap. In de basisinfrastructuur zijn symfonisch repertoire en opera geborgd, alle andere muziekgenres (buiten de pop/rockmuziek en dance) worden door ensembles gepresenteerd en in specifieke genres ook gecomponeerd. Er is in de muzieksector geen sprake van een piramide waarbij de topinstellingen in de basisinfrastructuur zijn opgenomen en de overige instellingen worden ondersteund door het Fonds Podiumkunsten. Qua functie staan de muziekensembles op zichzelf en vormen ze een eigen keten met een excellente, internationaal gerespecteerde top en een brede onderlaag.

Deze kwaliteit komt voort uit de specialisaties van de diverse ensembles. Zij onderscheiden zich doordat ze specialist zijn binnen een bepaald genre en/of binnen een bepaalde instrumentele bezetting: er zijn ensembles die bestaan uit strijkers, blazers, slagwerkers, combinaties daarvan en

kamerkooren. Er zijn grosso modo zes genres te benoemen waarin de ensembles zich onderscheiden: nieuwe muziek, klassieke muziek, authentieke uitvoeringspraktijk ('oude muziek' zoals bv. barok), jazz en improvisatie, wereldmuziek en kamermuziek.

De werking van ensembles is van belang voor en van invloed op aanverwante circuits: conservatoria, young professionals, amateurs etc. Het innovatief vermogen is groot, zowel bij de meer gevestigde en continue opererende topensembles als bij de niet-structureel gesubsidieerde ensembles. Veel ensembles investeren doorlopend in participatietrajecten met publiek en met groepen amateurmusici. Dit leidt tot een stevige maatschappelijke verankering.

ONZE ZORGEN

Ondernemerschap en werkgeverschap

De ensemblesector is zeer divers, zowel artistiek-inhoudelijk als qua organisatiestructuur. De inrichting van organisaties hangt nauw samen met het speelterrein (alleen nationaal of ook internationaal) en met het aantal musici/koorleden in het ensemble. Dit heeft ook consequenties voor de bedrijfsvoering en de behoefte aan financiële ondersteuning. Bij uitstek voor ensembles is meer maatwerk nodig in het subsidie-instrumentarium.

Wat alle ensembles gemeen hebben is een grote slagkracht: elk project wordt op eigen kracht opgebouwd en er is een grote diversiteit aan projecten die binnen een jaar op de planken worden gebracht. Ensembles kunnen snel en flexibel inspringen op ontwikkelingen in de markt en zijn onder meer daardoor belangrijke aanjagers voor vernieuwing in de muzieksector. Het betreft een volwassen en professionele tak binnen de muzieksector, met ambities om zich te blijven ontwikkelen en op het gebied van werkgeverschap en bedrijfsvoering verder te professionaliseren. De output is zeer hoog afgezet tegen de investeringen vanuit de subsidiegevers en het percentage eigen inkomsten ligt tussen de 50 en 70%. De muziekensembles weten daarnaast vrienden, donateurs en bedrijfsleven aan zich te binden, echter dit potentieel wordt momenteel niet optimaal benut vanwege een gebrek aan menskracht op het gebied van marketing en fondsenwerving.

De verenigde muziekensembles willen dan ook benadrukken dat ze op een cruciaal punt van ontwikkeling staan. Met alle ambitie, passie en wilskracht om te slagen kost het toch steeds meer moeite om een gezond werkklimaat te borgen. De randvoorwaarden hiervoor zakken beneden aanvaardbare maatstaven en de sector dreigt zichzelf uit te hollen. Honoraria zijn dermate laag dat er geen sprake meer is van redelijke beloning voor verrichte werkzaamheden, zeker niet in verhouding tot het niveau waarop gespeeld wordt. Er is momenteel te weinig financiële en personele ruimte om een solide werkomgeving te creëren, laat staan om te groeien. Startkapitaal om te ondernemen is bij de meeste ensembles absoluut afwezig. Daarnaast is grote behoefte aan meer continuïteit in financiering en minder regeldruk. Tussentijds opnieuw subsidieaanvragen indienen drukt zeer zwaar op de minimale personele bezetting in de back-offices.

De ensembles willen een belangrijke slag maken op werkgeversvlak door met elkaar tot richtlijnen te komen waaraan een professioneel muziekensemble zich kan spiegelen. De ambitie is om duidelijke afspraken te maken over wat nodig is om goed werkgeverschap (en daarmee een gezonde sector) te borgen.

Een klein aantal ensembles wordt door het Fonds Podiumkunsten meerjarig gesubsidieerd, het merendeel van de muziekensembles in Nederland werkt echter met subsidie vanuit de projectenregeling van het FPK, met lokale financiering of via projectsubsidies vanuit private fondsen. Dit is een zeer groot en divers veld van uiteenlopende ensembles met een professionele beroepspraktijk. Voor een toekomstbestendige ensemblecultuur is deze brede laag essentieel, zeker omdat bepaalde (experimentele) niches zich hierin ontwikkelen.

Het is van belang dat de ensembles die in een niche van de muzieksector hun specialisme hebben, goed beschermd worden. Zij zijn belangrijk voor de ontwikkeling van onze muziekcultuur, maar vormen tegelijkertijd het meest kwetsbare deel van het podiumkunstenlandschap. Veel van deze ensembles komen sinds 2013 niet meer in aanmerking voor een meerjarige financieringsbasis, zij zijn aangewezen op de productieregeling van het FPK. Een bepaalde continuïteit in de bedrijfsvoering is binnen deze regeling niet mogelijk maar wel hard nodig. Bovendien werken deze kleine ensembles niet in vastomlijnde projecten: er is een grote diversiteit aan concertprogramma's die in overleg met de podia worden gemaakt. Hierdoor komen ze dikwijls niet in aanmerking voor de productieregeling. Er worden evenwel veel speelbeurten gerealiseerd en gezien de grote toegevoegde waarde van deze ensembles voor de muzieksector is financiële ondersteuning die niet aan een specifiek project gekoppeld is, maar wel aan een bepaalde periode, noodzakelijk.

We pleiten ervoor dat de zes genres die in de muziekensemblecultuur aanwezig zijn, in de diversiteit van specialismen waarin ze gebracht worden, geborgd worden in het toekomstige culturele bestel. Daartoe vragen we een vierjarige financieringsregeling voor ensembles die een belangrijke representant zijn van één of meer van de zes genres, die topkwaliteit in hun specialisatie leveren. We pleiten ervoor dat er wordt gekeken naar de werking van de verschillende ensembles binnen het bestel en dat de focus naast doorstroming en vernieuwing, ook komt te liggen op een verstevigde borging van de topkwaliteit in deze sector.

Daarnaast vragen we om meer maatwerk voor kleinere, kwalitatief hoogstaande ensembles die zich rond een musicus vormen of die zich in niches van het muziekveld bewegen.

Een bloeiende ensemblesector is een diverse ensemblesector en dat kan alleen maar door te investeren in zowel topkwaliteit als in vernieuwing.

Internationalisering

Diverse ensembles behoren bij de wereldtop in de specialismen die ze vertegenwoordigen. Er wordt dan ook over de hele wereld gespeeld, en deze ensembles hebben een zeer goede internationale reputatie opgebouwd.

De uitdaging voor 2017 – 2020 wordt om deze topposities te behouden. Wat dat in de eerste plaats vergt is dat de arbeidsvoorwaarden voor musici verbeteren zodat leegloop van talent voorkomen wordt. Daarnaast willen we benadrukken dat een langere termijnplanning noodzakelijk is om internationale tournees te kunnen plannen; in de huidige praktijk botst dit nogal eens met de inrichting van regelingen. Het zou de internationale speelmarkt vooruit helpen als ook Nederlandse producenten een aanvraag in kunnen dienen voor de internationaliseringsregeling van het FPK.

We pleiten voor ruimte om vooruit te kunnen plannen en lange-termijn afspraken vast te kunnen leggen met buitenlandse podia en/of festivals. Daarnaast pleiten we ervoor dat Nederlandse producenten óók een aanvraag kunnen indienen in het kader van de regeling internationalisering (nu kunnen alleen buitenlandse partners dat).

Publiek en speelmarkt

De muziekensembles bedienen een zeer brede en veelal trouwe publieksschare en bestrijken een groot spreidingsgebied, zowel binnen Nederland als daarbuiten. We constateren dat niet voor elk specialisme binnen de ensemblecultuur evenveel publiek is. Daarbij willen we ook benadrukken dat een kleiner publieksbereik geen absolute maatstaf moet zijn voor legitimering van overheidsfinanciering. Dergelijke niche-spelers hebben vaak een hoge intrinsieke kwaliteit en een belangrijke meerwaarde binnen het geheel van de sector, bijvoorbeeld op het gebied van inhoudelijke vernieuwing.

De komende cultuurnotaperiode willen we als ensembles verder werken aan onze zichtbaarheid en aan het binden van publieksgroepen. De focus voor de komende tijd ligt op samenwerking en het nog meer bundelen van onze krachten. We beseffen dat de huidige markt meer dan ooit om een stevige investering in professionele marketing vraagt. De middelen hiervoor zijn echter nog nooit zo krap geweest: niet alleen bij de ensembles maar ook bij de podia en concertzalen merken we dat op marketing bezuinigd is. Dit leidt tot een zorgelijke situatie waarvoor we aandacht van onze stakeholders vragen.

Educatie en participatie

De ensembles vinden het van groot belang om een bijdrage aan educatie en participatie te leveren. Zij zien dit als wezenlijk onderdeel van het levend houden van de muziek die ze brengen, en van belang voor het vinden en binden van nieuw publiek en het voeden van het al bereikte publiek. Er wordt met kunst- en vliegwerk al veel gerealiseerd. De diverse ensembles werken veel samen met amateurverenigingen op lokaal niveau en met het onderwijs.

De aangesloten ensembles hebben de ambitie om educatieve activiteiten en de samenwerking met amateurs professioneel en op structurele basis in te bedden en verder te ontplooien. Het ontbreekt de ensembles echter aan middelen om dit structureel in de organisaties in te bedden en uit te rollen. Contact leggen en onderhouden met (basis)onderwijs en lokale verenigingen is zodanig arbeidsintensief dat dit niet behoorlijk kan worden uitgevoerd. Dit soort projecten vragen juist om grotere investeringen dan de reguliere concerten omdat er nauwelijks publieksinkomsten zijn.

We vragen om een taakstelling op educatie en participatie met daaraan gekoppeld een (geormerkt) aanvullend budget. Ensembles hebben de flexibiliteit om snel in te spelen op wensen van partners op het gebied van educatie en participatie. Ze verhogen het niveau van kennis, beleving en zelf doen. Daar zit een kracht waar nog heel veel winst te behalen is qua maatschappelijk rendement.

Talentontwikkeling

Talentontwikkeling van jonge componisten en musici is van groot belang en is een gedeelde verantwoordelijkheid van de conservatoria, de ensembles, de podia en de subsidiërende overheden. Trajecten in de muziekwereld zijn niet aan grenzen gebonden; veel talenten zijn zeer internationaal georiënteerd en zoeken plekken die het best bij hen passen en waar ze de meeste kansen zien om te groeien. Een flexibele infrastructuur is noodzakelijk om deze dynamiek te ondersteunen.

De Nederlandse ensembles constateren dat er een impuls nodig is om de komende jaren interessant te blijven voor internationale toptalenten en om te voorkomen dat Nederlands toptalent naar het buitenland vertrekt. Voor een deel ligt die impuls in de beloning (betere arbeidsvoorwaarden), voor een deel in het kwalitatief-inhoudelijke niveau dat geboden wordt en de (inter)nationale zichtbaarheid en status van de ensembles. Dit vergt investeringen van ensembles om de kwaliteit te borgen en de juiste mensen aan zich te binden, en van de subsidiegever om een stabiele basis te garanderen waarop instellingen kunnen voortbouwen.

TOT SLOT

De ensemblesector kent een enorme artistiek drive, die maakt dat veel ensembles doorgaan, zelfs als er geen sprake meer is van een gezonde werksituatie. Wij constateren dit en maken ons daar grote zorgen over. Tegelijkertijd zien we dat met een relatief kleine investering onze sector een enorme sprong voorwaarts zou kunnen maken. We vragen met klem om met zorg en aandacht uw visie hierop te ontwikkelen, ons als ensembles te waarderen op onze grote waarde voor de dynamiek en de kwaliteit van het Nederlandse muziekleven, en op onze rol als uitdragers van de Nederlandse cultuur op het wereldpodium.
